

Povodom 20-godišnjice ustanka

Titove pećine

TRAGOM PARTIZANA KROZ NAŠE PEĆINE

U čast 20-godišnjice Ustanka naroda Jugoslavije i 69-tog rođendana maršala Tita, redakcija »Plavog vjesnika« organizirala je pohod grupe zagrebačkih speleologa kroz nekoliko pećina u kojima su se za vrijeme rata sklanjali partizani. U našoj su se grupi nalazili članovi Speleološkog odsjeka Planinarskog društva studenata »Velebit« iz Zagreba: Malinar Hrvoje (pročelnik odsjeka), Filipčić Ivan (tajnik odsjeka), Rimac Michel-Marie i Horvat Drago (članovi odsjeka). Voda grupe bio je pisac članka.

SKLONIŠTA BUNTOVNIKA

Vapnenački tereni zapremaju u našoj domovini preko 40% njezine površine. 750 km dug i oko 150 km širok i cjelovit pojas s nekoliko odijeljenih područja, karakterizan je svojim specifičnim osobinama: — bezvodnošću, pomanjkanjem raslinstva i plodnog zemljišta, te teškom prohodnošću. Ovako karakteriziran i promatran kroz historiju, pojas krša igrao je važnu ulogu. Mnoge najezde i prodori bilo sa zapada ili s istoka završavali su na padinama vapnenačkih dinarskih planina. I baš u njima — u pećinama vapnenačkog pojasa našli su zaštitu brojni bjegunci, hajduci i uskoci, u toku zadnjeg rata i naši partizani.

Za vrijeme Narodnooslobodilačkog rata iz šuma i krševitih planina silaze osvetnici i borci za slobodu. Iznenađa se pojavljuju, napadaju neprijatelja i nestaju pod zaštitu stijena, klisura i pećina. I kada neprijatelj svojim naoružanjem i svojom ratnom tehnikom kreće u potjeru za njima, u šumama i na uskim, neprohodnim stazama naših planina dočekuju ga skrivene zasjede i puške partizana.

Tako su za vrijeme rata u brojnim pećinama uređene bolnice, skloništa, skladišta, štamparije i štabovi. Iz pećina se upravljalo pobjedonosnom borbom, koja nije bila samo borba našeg naroda, već borba slobodoljubivog čovječanstva protiv fašističkog osvajača.

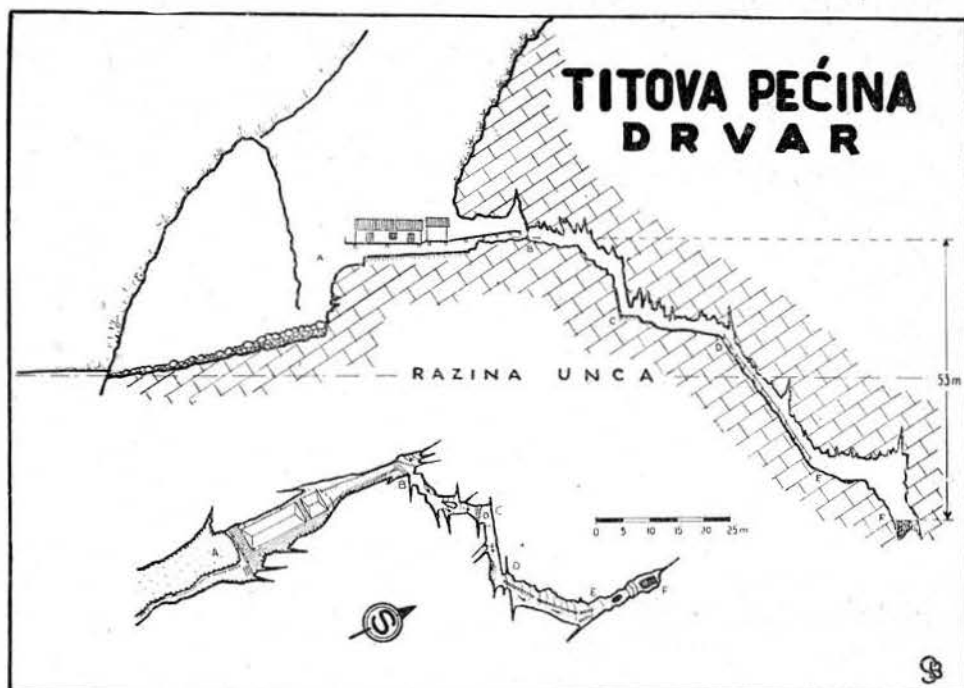
TITOVA PEĆINA U DRVARU

Pećina se nalazi na jugoistočnoj padini brda Gradina, na desnoj strani Unca, oko 1 km od centra mjesta Drvara. Ulaz pećine je oko 23 m iznad Unca okrenut prema jugu.

Dimenzije ulaza su: širina 6 m, a visina oko 7 m (nekada je ulaz bio uži i niži, a proširen je prilikom gradnje barake). U kanalu ulaznog dijela nalaze se dvije barake u kojima se za vrijeme rata nalazio štab NOV Jugoslavije i maršal Tito. Barake su za vrijeme borbi bile spaljene, a obnovljene su nakon rata.

Pećinu možemo podijeliti na ulazni dio s barakama i uski pećinski dio, koji završava sifonskim jezerom. (Vidi nacrt).

Ulazni dio sastoji se od 18 m dugog, kanjonu sličnog dijela, smjera sjever — jug, u kom su postavljene barake. Dužina baraka je 12 i 4 m, dok im je širina do 5 m. Postavljene su na debelim drvenim gredama i podu. U ovom dijelu uređen je

(betoniran) odvodni kanal, kojim za vrijeme velikih kiša otječe voda iz pećine. Istom na kraju druge barake započinje svod ulaznog dijela pećine, dugog 16 m. Širina kanala je od 2.5 — 4 m, dok je visina od poda do stropa 4 m. Na istočnoj strani pri završetku ulaznog kanala nalaze se željezna vrata (tačka B u nacrtu), kroz koja se ulazi u uski dio pećine. Do željeznih vratiju kroz čitav ulazni dio postavljene su daske radi laganijeg pristupa i razgledanja pećine. Na stropu završnog dijela ulaznog kanala, ispred željeznih vratiju nalazi se oko 9 m visok dimnjak. Vrata su postavljena još 1938. godine prilikom istraživanja pećine. Dnevna svijetlost prodire od ulaza pećine do vratiju.

Uski pećinski dio počinje iza željeznih vrata i završava se sifonskim jezerom. Prvo idemo u pravcu sjeveroistoka oko 8 m kroz 1.5 m uski kanal kome se neravno dno blago spušta. Visina je do stropa u početku oko 2 m, ali kasnije postaje i veća zbog uskih i visokih pukotina, koje presjecaju strop ovog dijela pećine. Na 8-mom metru počinje strmi dio pećine položen u pravcu sjeveroistoka. Stepeničasto se spušta u dubinu i nakon 14 m silazanja dolazimo do dna prve stepenice i početka blaže položenog kanala (tačka C). Ovaj je kanal dug 15 m, a proteže se u pravcu istok jugo-istok. Širina mu je oko 1 m, dok visina varira od 1.5 — 5 m. Hodnik je ispresijecan s nekoliko pukotina, koje mu povećavaju visinu. Čitav je kanal prekriven kalcitnom prevlakom, a sa zapadnog dijela kanala tekao je tanak mlaz vode prema nižem kraju.

Smjer kanala se ponovno mijenja i sada je u pravcu sjeveroistoka. Strmina mu postaje znatna (60°), širina nešto veća (preko 4.5 m), dok je visina relativno mala (od 1 — 1.5 m). Ovdje se radi o strmo položenoj pukotini, koja okomito presjeca slojeve vapnenca i zbog toga je ona niska i široka.

Niz ovu strminu (od tačke D do tačke E) bile su postavljene drvene ljestve osigurane poprečnim gredama i ogradom za laganiji silaz. Zbog velike vlage i vode, koja ih često prekriva, ljestve su gotovo istrunule i silazak po njima vrlo je opasan. Od početka do kraja ljestava spušta se za 25 m. Njihov je početak oko 8 m iznad razine Unca, dok je završetak oko 19 m ispod razine Unca.

Kod tačke E širina kanala je 2.5 m, visina 5 m, ali se ponovno sužava na 1.5 m. Ovdje je tlo horizontalno, a u sredini kanala bio je malen bazen vode. Iza njega se nalaze tri stepenice i 7 m dublje bila je razina sifonskog jezera (tačka F). Jezero

je dugo oko 4 m, a široko 2, dok je vidljiva dubina vode bila oko 5 m (istraživano 8. X. 1960.).

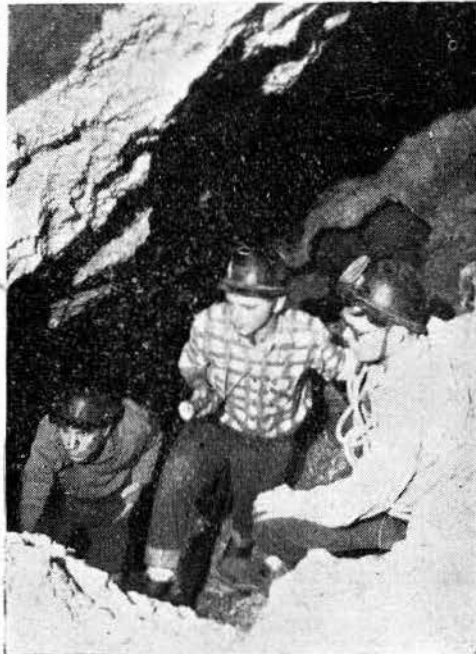
Od razine vode sifonskog jezera do ulaznog dijela pećine (ispred željeznih vrata) visinska je razlika iznosila 53 m. Iz literature i promatranja vidljivo je, da razina vode varira. Za vrijeme kišnih perioda razina vode se podigne, nekada i do izlaza iz pećine i tada protječe ispod baraka, rušeći se 12 m visokim slapom u kanjon ispod barake pred pećinom. Razina sifonskog jezera u augustu 1953. godine bila je još niža nego prilikom našeg istraživanja. Tada je bila oko 64 m niže od razine ulaza ili 37 m ispod razine Unca.

Postanak pećine. Vapnenački tereni zapremaju brdovita područja sjeverno i sjeverozapadno od Drvara i strmo se uzdižu iznad jezerskih sedimenata drvarske kotline. U sklopu tih vapnenačkih terena kredne starosti nalazi se brdo Gradina u kome se nalazi Titova pećina. Slojevi vapnenaca pružaju se u dinarskom pravcu, tj. SZ — JI, i padaju prema jugozapadu pod kutem od 20—35°.

Postanak pećine uvjetovan je pucanjem i rasjedanjem krednih vapnenaca, jer čitavo »brdo Gradina predstavlja samo nešto istaknutiji dio zaostalog rasjednog krila«. Razni tektonski pokreti, te mehaničko i kemijsko djelovanje vode uvjetovali su stvaranje danas postojećih kanala Titove pećine.

Vrlo izražena dijaklaza smjera sjever — jug u ulaznom dijelu pećine s nekoliko poprečnih uvjetovale su stvaranje ovog dijela kanala, kao i kupolastog udubljenja na njegovom kraju (tačka B). Poprečna dijaklaza u pravcu sjeveroistoka zanimljiva je, jer se ona ponovno pojavljuje u uskom pećinskom dijelu uvjetujući stvaranje strmih stepenica (stepenica kod tačke C i stepenice između D i E). Kanal iza željeznih vrata, kao i kanal ispod prve stepenice (između C i D) nalaze se na proširenim dijaklazama pravca istok, odnosno istokjugoistok, okomito presjecajući glavne pukotine. Završetak pećine pred sifonskim jezerom je na dijaklazi u smjeru sjevera (kao i ulazni dio).

Hidrologija Titove pećine vrlo je zanimljiva. Pećina je već 1938. godine bila predmet istraživanja tehničara Drage Cicvarića, baš iz razloga korištenja pećinske vode u industrijske svrhe. Utvrđeno je, da razina vode varira u sifonskom

Lijevo: Baraka pred ulazom u Titovu pećinu kod Drvara
Desno: U kanalu Titove pećine iza željeznih vratiju

Foto: S. Božičević

jezeru, a i to, da voda Unca ne stoji u vezi s podzemnom vodom pećine, jer joj gline i lapori ne dozvoljuju prodiranje u vapnenački masiv. Prema tome, postojeća voda u pećini imade vezu ili je pak dio jednog potpunoma podzemnog hidrološkog sistema, koji izbija na površinu na nekom mjestu, kojemu je apsolutna visina niža od apsolutne visine razine sifonskog jezera u Titovoj pećini (vjerojatno vrelo Sanice, koje je 33 km sjeveroistočno od Pećine). Pad slojeva vapnenaca, kao i čitava vapnenačka pozadina Titove pećine u Drvaru, daje nam naslutiti, da je do sada pristupačni dio Pećine zapravo »ulazni krak ogromnog izlaznog sifona podzemnog toka. Ovaj se nalazi neposredno od ulaza rasjedne površine.«

Dužina pećine od ulaza do kraja jezera iznosi oko 85 m, dok je visinska razlika između razine ulaza i sifonskog jezera bila 53 m.

UHVATITE TITA!

Sjedimo pred drvenom barakom ispred Titove pećine u Drvaru. Upravo smo izašli iz njezine tamne i hladne unutrašnjosti. Sunce je divno ugrijalo i njegova nam toplina upravo godi. Odmaramo se i kao sami od sebe pred našim očima iskrsavaju događaji i uspomene iz prošlosti vezane za ovu pećinu i grad pred nama.

Toplo je majsko jutro, mirno i bez vjetera, s plavim nebom iznad nas. A tačno prije sedamnaest godina, rano u jutro bilo je isto tako mirno.

I tada je sunce brzo zagrijalo blistavu rosu na livadama oko grada. I toga su dana stanovnici Drvara ustali vrlo rano. Djevojke i žene plele su vijence cvijeća, mladići pisali parole, a borci čistili svoje oružje. U kući drvarskog krojača još je uvijek gorjelo svijetlo. Na stolu je ležala nova maršalska uniforma na koju je još trebalo prišiti samo maršalske oznake.

Da, toga dana bio je 25. V. 1944. godine — 52-gi rođendan maršala Tita.

Na strmog padini brda Gradina u tamnom otvoru drvarske pećine nalazila se drvena baraka. Bila je dobro maskirana zelenilom, ali narod je znao, da se u njoj nalazi Tito.

I on je toga dana ranu ustao. Izašao je na terasu pred pećinu i pogledom obuhvatio Drvar i okolne vrhunce.

Nekoliko stotina kilometara sjeverno, južno, zapadno i istočno od Drvara, na aerodromima kod Zagreba, Brežica, Banja Luke i Zrenjanina, na cestama kod Bihaća, Srba, Knina, Livna, Jajca i Mrkonjić Grada u ranu zoru u zraku je tutnjalo od zujanja stotina aviona, tenkova, kamiona i motora. Prema Drvaru krenulo je 20.000 do zubiju naoružanih njemačkih vojnika, 20.000 izabranih i prokušanih krvoloka i ubojica, najelitnija Njemačka padobranska jedinica, najelitniji dijelovi SS-jedinica »Pantere«, »Tragači«, »Hvatači«, »Jurišnici«, »Bezobzirni napadači«, »Grižači« i »Drobilice«.

Bilo je to u danima kada je fašizam primao sve teže udarce na svim frontovima od saveznika i partizana. »Kad bi se oslobodio i riješio Tita i partizana — govorio je tih dana Hitler — velik dio svojih snaga mogao bi poslati protiv Rusa i na Amerikance! . . . . .«

I njemački generali dobili su naređenje: — Navalite na partizane i uhvatite Tita živog ili mrtvog! Na Sutjesci nam je izmakao, a sada je u Drvaru!

Tako je počela sedma, a ujedno i posljednja neprijateljska ofanziva protiv partizana, dne 25. V 1944. godine u 5 sati u jutro. Zadnja poruka njemačkog generala Rendulicha glasila je: »Uništite sve što vam bude smetalo, da uspješno izvršite zadatak.«

U Drvaru se tog dana nalazio Vrhovni štab, Komanda područja Drvar, Savezničke vojne misije, članovi SKOJ-a i Sreskog komiteta. U obližnjem selu Šipovljani bilo je 137 slušalaca Oficirske škole Vrhovnog štaba i članovi Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije i AVNOJ-a. Na širem području oko Drvara, osiguravajući komunikacije i prilaz prema njemu, nalazilo se nekoliko partizanskih korpusa, brigada i divizija — ukupno oko 16.000 slabo naoružanih partizana. Neposredno osiguranje Vrhovnog štaba vršio je prateći bataljon.

Svi stanovnici Drvara htjeli su da 25. maja 1944. godine svečano proslave Titov rođendan, jer se već osjećalo, da je dan konačne pobjede nad fašizmom vrlo blizu. I Njemačka je komanda to znala, ali je htjela da svečanost pretvori u požar i pustoš, da likvidira rukovodstvo pokreta, jer je Hitler naredio, da se Tito i njegov štab živi dopreme u Berlin, da im on sam sudi! Tako je započela njemačka operacija poznata pod vojnim nazivom »skok šahovskog konja«.

Nakon iznenadnog i snažnog bombardiranja, u Drvar se spustilo nekoliko stotina njemačkih padobranaca i desetak desantnih jadrilica s posadama i naoružanjem. Nijemci navaljuju. Bori se prsa o prsa. I partizani i građani, staro i mlado, muško i žensko suprotstavilo se Nijemcima. Tko nije imao oružja dočekao je padobrance vilama i kosama.

Nijemci ubijaju svakog na kog nađu. Osvajaju kuću po kuću. Ginu najbolji partizanski borci i rukovodioci. Nijemci pronalaze maršalsku uniformu. Onose nju sa sobom, kad već nemaju Tita! Svakog koga nađu pitaju — gdje je Tito? No nitko im ne odgovara na to pitanje i radije umire.

Tito je u pećini, zaklonjen među stijenama. Nijemci nadiru i prema pećini. Jedna se jadrilica spustila svega 300 metara od pećine. Partizani se bore i ne dozvoljavaju neprijatelju, da prijeđe na desnu stranu Unca. Iz okolice Drvara stižu i partizanska pojačanja.

U jeku borbe Tito sa svojim štabom napušta pećinu. Probijen je pod u baraci i svi se konopima spuštaju u kanjon potoka ispod pećine, koji je zaklonjen od neprijateljske vatre. Partizani pojačavaju napad. Tito prolazi kroz grmlje u neposrednoj blizini njemačkih rovova, ulazi u zaštićeni dio padine brda Gradina i uspije se do obližnjeg sela.

Njemački plan nije uspio. Nijemci su ponovno krenuli u potjeru za Vrhovnim štabom. Vještim manevriranjem, iznenadnim udarima i povlačenjem, Tito je i ovu ofanzivu pretvorio u pobjedu partizanskih jedinica, u poraz nadmoćnijeg neprijatelja.

»TO SU BILI POSLJEDNJI POKUŠAJI HITLERA, ALI SAMO POKUŠAJI, A ZRAČNI DESANT NA DRVAR BIO JE U STVARI SAMO OČAJNIČKI AKT OSVETE I POKUŠAJ LIKVIDACIJE GLAVNIH VOĐA USTANKA. BRZOM INTERVENCIJOM 6. LIČKE DIVIZIJE I OFICIRSKE ŠKOLE VŠ-a TAJ OČAJNIČKI AKT JE JADNO PROPAA.» (Tito)

Drvarska bitka je završila. »Desant samoubica« nije postigao svoj cilj. Hitler je naredio, da »Konjički skok« bude čvrst kao krupov čelik, ali ljubav čovjeka — partizana, njegova hrabrost, volja i želja za slobodom bili su čvršći i od čelika!...

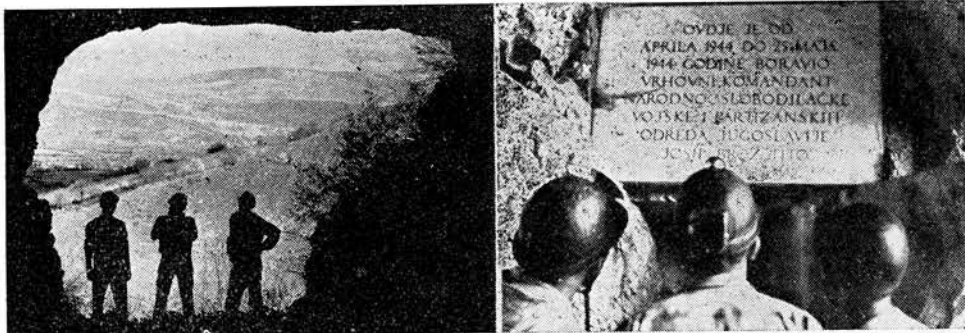
*

Danas je prošlo već sedamnaest godina od tog događaja. Na livadi uz muzej nalazi se kostur njemačke jadrilice, ostatak partizanskog tenka, a u muzejskim sobama dokumenti i predmeti tog događaja. Pred pećinom je uređena baraka, kao što je bila u danima desanta.

Drvar više nije ruševina. To je iz dana u dan sve veće mjesto. Mjesto-spomenik, mjesto-muzej! U grobovima heroja, u sjeni visokog tvorničkog dimnjaka, ugrađen je zalog i temelj našeg bratstva i jedinstva...

TRAGOM PARTIZANA

Krenuli smo dalje na naš put. Prolazili smo brojnim stazama, kroz šume i livade, provlačili se kroz šikarje i uspinjali na visoke stijene. Čitali smo uklesane

*Lijevo: Pogled sa ulaza Titove pećine u Bastasima
Desno: Spomen-ploča u Titovoj pećini u Bastasima*

Foto: S. Božičević

spomen ploče i kretali dalje. Na svom smo putovanju obišli samo jedan dio partizanskih pećina. Ostalo ih je još mnogo neposjećениh, jer je područje partizanskih borbi bila čitava naša domovina. A da nju čitavu proputujemo, bilo bi nam potrebno još nekoliko tjedana. Slijedeća pećina do koje smo došli bila je:

Titova pećina u Bastasi. Selo Bastasi nalazi se oko 5 km SZ od Drvara. Poznato je po živopisnom krškom vrelu Bastašica, koje izvire u podnožju preko 200 metara visokih Bastaških greda. Vrelo i čitava njegova okolica vrlo je zanimljivo i privlačno. Ljepota i tišina ovog mjesta krije nad lijevom obalom Bastašice jednu pećinu. Stanovnici sela kao i čitave okoline znaju već odavno za nju, ali od kada je u njoj boravio maršal Tito, svi ju nazivaju *Titova pećina* (vidi nacrt).

Otvor pećine nalazi se oko 25 m iznad Bastašice, a okrenut je prema istoku. Dimenzije su mu — širina 6 m, a visina do 8 m. Neposredno iza otvora na sjevernoj strani pećinskog kanala nalazi se spomen ploča s natpisom:

»OVDJE JE OD APRILA DO 25. MAJA 1944. GODINE BORAVIO VRHOVNI KOMANDANT NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE JOSIP BROZ TITO.«

Pećina se proteže u smjeru zapada kao kanal, koji u početku ima širinu oko 6 m. Visina stropa postepeno je sve niža. U prvom dijelu tlo je prekriveno pećinskom ilovačom, koja je ovdje suha, dok je u sredini i na kraju vrlo vlažna. Idući prema kraju pećine tlo se uzdiže. 16 m od ulaza na stropu je kupolasto udubljenje visoko oko 10 m u kojem ima nešto sigastih tvorevina. Kanal pećine proširuje se u ovalnu prostoriju široku oko 12 m. Visina od poda do stropa iznosi oko 4 m. Tlo se naglo uzdiže, a sastavljeno je od blokova brečastog materijala mjestimično prekrivenih naslagom pećinske ilovače. Dnevna svjetlost dopire još do ovog dijela pećine. 26 m od ulaza širina pećinskog kanala smanjuje se na oko 2 m. Daljnji prolaz moguć je uspinjanjem na oko 3 m visoku i sklisku stepenicu. Iza nje nalazi se završni dio pećine, koji je također strmo položenog tla. Širina i dužina mu je oko 10 m, a visina nešto iznad 2 m. Tlo je strmo položeno, a pošto je vrlo vlažno, uspinjanje i hodanje njime vrlo je otežano.

Ukupna dužina pećine je 38 m, a visinska razlika od ulaza do završetka pećine iznosi 16 m.

Postanak pećine možemo rastumačiti dijaklazom smjera istok—zapad, koju presijeca nekoliko okomito položenih. Na jednoj od njih formiran je ulaz, na drugoj kupolasto udubljenje svoda, na trećoj proširenje kod 16-tog metra, dok je četvrta s nekoliko manjih uvjetovala stvaranje završnog dijela. Slojevi krednih vapnenaca u kojima je izgrađena pećina dobro su uslojeni i sama pećina mogla bi se tumačiti kao slojna pećina.

Prema pričanju seljaka u pećini je zajedno s maršalom Titom boravio i drug Edvard Kardelj. Kako je prilaz do pećine vrlo težak i lagan za obranu, a pogled s njezinog otvora zaista izvanredan, pećina je bila idealno mjesto za smještaj i sklanjanje.

Partizanska pećina nalazi se u šumi brda Kamena Glavica u blizini Fužina. Prilaz do nje vrlo je težak, a i otvor joj je slabo uočljiv, obrašten grmljem. U njezinoj skrivenoj unutrašnjosti bila je partizanska bolnica. Još su danas vidljivi tragovi drvenog poda i ograde. Pećina je duga 75 m.

Postojnska Jama. Neposredno iza ulaza sa željeznim vratima u ovoj pećini na od vatre crnoj stijeni nalazi se spomen-ploča s uklesanim riječima:

»OVDJE SU PARTIZANI VOJKOVE BRIGADE 1944 GODINE ZAPALILI
NJEMAČKO SKLADIŠTE BENZINA.«

Čuvajući u najvećoj tajnosti ovo veliko skladište benzina neophodno potrebno za svoje brojne tenkovske i motorizovane jedinice, Nijemci su bili potpunoma sigurni i uvjereni, da im ga nitko ne može uništiti. Partizanima je uspjelo, da unatoč svih njemačkih mjera opreza otkriju ovo skladište. Dobro proučivši situaciju pećine, iskoristivši povezanost Pivke i Črne jame s Postojnom, jedna partizanska grupa silazi u podzemlje. Proživši sve prepreke od drugog otvora do skladišta, partizani čekaju najpogodnije vrijeme i između buradi benzina postavljaju eksploziv, pale ga i povlače se. Tako je 23. aprila 1944. godine planulo milijun litara njemačkog benzina i gorjelo deset dana. Nijemci su bili nemoćni. Iz tame pećine promatrale su ih oči osvjetnika partizana.

Džalina pećina nalazi se na lijevoj strani kanjona Cetine oko 15 m iznad razine vode. Pećina je duga oko 21 m i u njoj je za vrijeme rata bila uređena partizanska bolnica za tifusare.

Pećina Bazovica nalazi se jugozapadno od Lanišća u Istri. Duga je 48 m, a duboka 14 m. U pećini je bilo partizansko skladište municije. Neprijatelj je izdajom saznao za njega i zapalio ga. Od eksplozije je uništen ulazni dio pećine.

Pećina kod Strmice nalazi se u stijenama doline kroz koju protječe potok Butušnica. Nedavno su do nje došli seljaci i neposredno ga uskog ulaza u pećinu naišli na kostur partizanskog kurira. Teško ranjen, bježeći pred neprijateljem, kurir se vjerojatno sakrio u pećinu. Rana je sigurno bila teška i on je umro. U kožnatoj kurirskoj torbi ostala je neuručena poruka. Neuručena, ali i neotkrivena od neprijatelja!

Pećine na Durmitoru korištene su za vrijeme brojnih ofanziva kao partizanska skloništa i centri partizanskih štabova.

Pećina u kanjonu Tare ima tri kata. Otkrivena je 1941. godine i za čitavo vrijeme rata služila je partizanima. Pećina se nalazi iznad sela Vaškova u stijenama kanjona Gradinski kuk. Iz jednog kata pećine u drugi dolazilo se samo uz pomoć drvenih ljestava. U prvom je katu bila kuhinja, a u drugom i trećem nalazila se štamparija vijesti i ostalog materijala za potrebe operativnog štaba Sandžaka. U pećini su boravili rukovodioci ustanka Pljevaljskog sreza. Neprijatelj je uzaludno godinama tražio za ovom pećinom.

Partizanske pećine na Korčuli i Lastovu, kao i brojne pećine na susjednim otocima, koje se nalaze blizu mora služile su za vrijeme rata kao sklonište za manje partizanske grupe i kao skladišta municije, opreme i hrane.

Titova pećina na Visu nalazi se u uvali Borovika u podnožju brda Hum. U dnu uvale nalazi se stijena s dva otvora. U otvoru desno od puta bio je Titov štab i od tada pećinu zovu *Titova pećina*. Ovdje se nalazio Tito, Nacionalni komitet, Vrhovni štab, AVNOJ, i Štab mornarice NOVJ. To je bilo u danima kada je otok Vis bio centar nepobjedivosti, kada su branioći Visa 1944. godine govorili: — Dirneš li obalu ove citadele čut ćeš gromove!...

Danas su na ulazu u pećinu dvije spomen-ploče. Na jednoj piše, da je u ovu pećinu došao maršal Tito sa svojim štabom poslije neuspjelog neprijateljskog desanta na Drvar, dok su na drugoj ploči, isklesanoj u obliku rastvorene knjige, urezane spomen riječi povodom 10-godišnjice JRM i poruka:

DRUŽE TITO MI TI SE KUNEMO,
DA SA TVOGA PUTA NE SKREĆEMO!...

LITERATURA:

- Božičević, S., 1953, U svijetu spilja, Polet, br. 5, str. 279—285., Zagreb
Božičević, S., 1957, Zašto istražujemo pećine i ponore, Otkrića, br. 3., Zagreb
Dukić, D., 1954, Titova pećina u Drvaru, Zbornik radova SAN, XXXIX, Beograd
Malez, M., 1955, Neke pećine i jame duž Cetine, Geogr. glasnik XVI—XVII, Zagreb
Malez, M., 1956, Speleološka istraživanja u 1954, Ljetopis JAZU 61, Zagreb
Malez, M., 1960, Pećine Cićarije i Učke u Istri, Acta geologica II, Zagreb

TITOS HÖHLEN

Im Leitartikel beschreibt der Autor die Verbundenheit des Karstgebietes und dessen Einfluss auf die Geschichte unserer Völker. Im Laufe der Jahrhunderte haben sich aus unserem unterdrückten Volke deren Beschützer erhoben. Das waren die Hajduken, Uskokken und Rächer — die Kämpfer Partisanen. Indem sie den Feind überfielen und sich für alle seine Untaten rachten, mussten sich die Beschützer un Rächer in Schluchten und Höhlen des karstgebirges verbergen.

Im Laufe des Befreiungskrieges unseres Volkes, hielten sich die Partisanen in vielen Höhlen auf, darin hatten sie Spitäler eingerichtet oder Stäbe untergebracht. Aus einigen Höhlen dirigierte die Oberbefehlshaber der befreiungskämpfenden Armee und der Abteilungen von Partisanen, die siegreichen Kämpfe unseres Volkes. So die Höhle Titos in Drvar, die Höhle auf der Insel Vis und viele andere.

Titos Höhle in Drvar befindet sich am Abhang des Berges Gradina, auf der rechten Seite des Unac. In ihr weilte während des Krieges Marschall Tito mit seinen Stäben.

Die Höhle besteht aus einem Eingangsteil mit Baracken und einem Felsenteil, welcher hinter der eisernen Tür des Eingangsteiles beginnt und beim Siphon-Teil endet. Der enge Felsenteil ist zur Besichtigung nicht geeignet, da er wegen des steilen Abhangs des Felskanals nicht zugänglich ist.

Die gesamte Länge der Höhle beträgt cca 80 m, während ihre Tiefe, vom Eingang bis zum siphonartigen See 53 m ist.

Die Höhle ist hydrologisch sehr interessant.

Titos Höhle in Bastasi befindet sich 5 km südwestlich von Drvar im Dorfe Bastasi. Der Zugang zur Höhle ist sehr beschwerlich. Auch dort hielt sich Marschall Tito auf.

Die Höhle besteht aus einem einzigen Kanal, und ist 6—12 m breit. Der Boden steigt allmählich, so, dass er am Ende der Höhle 16 m von Niveau des Einganges beträgt. Die gesamte Länge dieser Höhle beträgt 38 m.

Am Ende seines Artikels beschreibt der Autor noch einige Höhlen, in denen sich die Partisanen während des Krieges verborgen.

Es werden folgende Höhlen beschrieben:

1. Die Höhle Kamena glavica bei Fužine,
2. Die Adelsberger-Grotte,
3. Die Džalina Höhle im Kanion der Cetina,
4. Die Höhle bei Strumica,
5. Die Höhle Basovica in Istrien,
6. Die Höhle im Kanion der Tara,
7. Die Höhle am Durmitor,
8. Die Partisanen Höhlen auf den Inseln Lastovo und Korčula,
9. Titos Höhle auf der Insel Vis.

Im Artikel wird auch der misslungene deutsche Descente (Dessant) auf Drvar vom 25. V 1944. beschrieben; man beabsichtigte Marschall Tito gefangen zu nehmen und so die Kämpfer Partisanen kopflos zu machen. Wie es bekannt ist, endete der Dessant mit der Niederlage der Deutschen.

IVICA PASARIĆ

Pećina Tounjčica

Pećina Tounjčica nalazi se na istočnoj strani brda Krpel, južno od mjesta Tounj na desnoj obali periodske rijeke Tounjčice. Ulaz u pećinu je vidljiv iz mjesta Tounj.

Pristup do pećine moguć je s dvije strane. Može se poći kroz mjesto Tounj od željezničke stanice, pokraj starog grada Tounja, pa iza njega skrenuti desno, spuštajući se do mosta na rijeci Tobunjčici. Po prelasku mosta krenemo uzvodno desnom obalom do ulaza u pećinu. Drugi put do pećine vodi željezničkom prugom od željezničke stanice Tounj prema Ogulinu, kada se nakon 500 metara skrene lijevo niz padinu i zatim ostrim spustom pred samu pećinu.

Ulaz pećine je okrenut prema sjeveru. Širok je 21 m s najvećom visinom od 6 m. Kroz ulaz dolazimo u prvu prostoriju pećine razvijenu u smjeru istok—zapad dužine 65 m a širine od 15 do 20 m. Lijevi dio prostorije završava uzvišenjem i niskim stropom (profil A—B), a u desnom dijelu nalazi se nastavak glavnog kanala pećine. U sredini prostorije uz samo tlo pećine nalazi se ulaz visine 0,5 m, kojim se ulazi u kanal 0,5 do 1 m visok i 2 do 3 m širok. Kroz nj ulazimo u prostoriju dužine 36 m, a širine 6 do 10 m. Jedan dio prostorije je otvoren prema glavnom kanalu pećine, u koji se može preći preko kamenih blokova veličine 2 do 8 m. Na tom mjestu je najveća širina pećine (38 m). Glavni vodotočni kanal ima u prvoj prostoriji s desne strane odvojak, razvijeni u poprečnim pukotinama smjera sjevero—istok—jugozapad i sjeverozapad—jugoistok. Kanali odvojka su uski i teško prohodni. Prolazna dužina odvojka iznosi 50 m, i djelomično su ispunjeni vodom. Od mjesta najveće širine pećina se nastavlja na jug i lagano sužuje, pa na 150. metru ima širinu 12 m. Dalji nastavak pećine je dvostruk: proširenje u desno je završna prostorija sa sifonom dubine 8,5 m, a nastavak u pravcu jugoistoka je razvijeni uzduž